

En treft men dan een praeses, die er een handje van heeft, om de rapporten, wanneer de discussies daarover te ingewikkeld worden of hem niet bevallen, naar de commissies terug te zenden, dan is Leiden geheel in last.

Een enkele maal lokte dit dan ook verzet uit. Hier dienen verbeteringen te worden aangebracht. Deze Synode had een bepaalde signatuur.

Kort uitgedrukt kan men zeggen: zij droeg de signatuur van den praeses.

De praeses had het agendum geheel in zijn hoofd. Hij beschikt over een groote mate van scherpzinnigheid, welke, hoe moe hij er soms ook kon uitzien, hem geen oogenblik verliet.

Daaraan paart zich bij hem een bewonderenswaardige handigheid.

Telkens wist hij zijn zin binnen te halen.

Want hij was geen voorzitter, die verbergde, wat hij zelf gaarne wilde.

Integendeel, op sommige momenten openbaarde hij dat met woorden, armen en beenen tegelijk.

Zijn houding van de laatste drie weken verschildte zeer van die in de eerste twee.

Hield hij zich eerst meer op den achtergrond, later stelde hij zijn opinie meer op den voorgrond.

Dikwijls oefende hij kritiek op rapport of conclusie vóór nog iemand aan het woord was geweest.

Zelfs gebeurde het, dat hij kortweg het „ad patibulum“ uitsprak, zonder de Synode verder te raadplegen, in de onderstelling ongetwijfeld, dat indien zij bezwaar had tegen zijn oordeel, zij zich wel zou niten.

Toch zou ik niet gaarne willen, dat dit op onze Synodes regel werd.

Ik voel meer voor de gewoonte, dat de praeses de vergadering laat spreken en zelf zooveel mogelijk zwijgt.

Ik geloof ook, dat dit voor een goeden gang van zaken gewenscht is.

Men voorkomt zodoende ook ontevredenheid bij hen, die het gevoelen van den praeses niet deelen.

We hopen ds. Schouten nog vaker in het praesestoelte van onze Synodes te zien.

Hij heeft er de kwaliteiten voor.

Maar op het aangewezen punt corrigeere hij zich.

HEPP.

LITERATUUR EN KUNST

Het sonnet als de dichtvorm der Tachtigers.

Aan de artikelen ter beantwoording van gestelde vragen, waarmee we na de vacantie-periode deze rubriek weer begonnen zijn, moge ik nog één bijdrage toevoegen, ter afdoening van een vraag, die na wat behandeld werd nog overbleef.

Kort geformuleerd luidt ze: hoe is te verklaren de duidelijke voorkeur, die de eerste Tachtigers hebben getoond voor den sonnetvorm? Perk, Kloos, Verwey, Van Eeden en andere voormannen van Tachtig kozen voor hun poëzie den sonnetvorm met een regelmatigheid, die op een bepaalde overweging schijnt te berusten. Is er van zulk een overweging sprake en valt die ook aan te wijzen?

Een vraag, die blijkbaar weer voortkomt uit den kring van letterkundestudeerenden, die zelfs eenigszins naar het examen reikt.

Zoo op 't eerste gezicht betreft ze een detail-vraag en zou men haar voor beantwoording in dezen vorm misschien te minuscule kunnen achten. Maar, wanneer men haar ziet in haar strekking, wordt het toch wel duidelijk, dat een behandeling in het verband van een artikel voor de lezers van deze rubriek betekenis hebben kan. Want een ontleden van de inderdaad opvallende voorkeur der eerste Tachtigers voor den sonnetvorm, brengt ons als vanzelf tot een beschouwen van de kunst-opvatting der Tachtigers en daarmee zijn we weer op algemeen terrein.

Voor een juist inzicht in de zaak is het noodig, dat we, zij het in 't kort, ons rekenschap geven van wat de sonnetvorm eigenlijk is.

Een nieuwigheid van de Tachtigers was hij niet. Voor het eerst gebruikt door Petro della Vigne, een Italiaan uit de 13e eeuw, is hij door de talentvolle aanwending bij Petrarca een dichtvorm geworden, die sinds de Renaissance voortdurend voorkomt en in de wereldliteratuur een groote plaats heeft gekregen. Dichters als Dante, Milton, Shakespeare, Goethe, Verlaine, Beaudelaire hebben sonnetten geschreven, en ten onzent vinden we het sonnet bij v. d. Noot, van Hout, Vondel, Hooft en vele anderen. In zijn vastheid van type bestaat het uit veertien versregels, gegroepeerd naar tweemaal vier, twee quatrinen, en tweemaal drie, de terzinen. De quatrinen vormen samen het z.g. octet, de terzinen het sextet. In den regel is er ook een vast rijmschema: de quatrinen hebben doorgaans twee, de terzinen drie rijmklanken. Het sonnet bestaat dus naar den vorm uit twee hoofd-deelen: de duidelijke scheiding ligt tusschen octet en sextet.

Overeenkomstig dezen vorm is nu de inhoud: ook die bestaat uit twee deelen en ook ten dezen

ligt de wending of volta bij het einde van het octet. En dan is er ook eenzelds harmonisch verband tusschen de beide deelen, als formeel door het rijm wordt gevormd, want ze verhouden zich tot elkaar als praemisse en conclusie. In de twee quatrinen wordt een gedachte geponeerd, in de terzinen krijgt die gedachte gestalte, hetzij door vergelijking, hetzij door tegenstelling. Vele sonnetten beginnen immers hun octet met: gelijk, waarna dan de sextet inzet met: Zóó; ten voorbeeld herinner ik aan het bekende sonnet van Helène Swarth:

octet:

GELIJK een speler, die zijn geld en goed
Verspeeld heeft...

sextet:

ZOO heb ik al mijn kansen op geluk
... verspeeld.

Of ook komt na wat in het eerste deel gezegd werd het tweede met een maar: men denke b.v. aan het sonnet van Alex. Gutteling:

octet:

Wie schrijft door zonnelicht en vooglenlied
.... denkt aan sterven niet.

sextet:

MAAR wie in eenzaamheid in 't donker huis
Te bed ligt...
Die weet dat elke tik (van de klok n.l.)
den dood hem nader brengt.

Uit dit alles blijkt, dat het kenmerkende van het sonnet is, dat het een eenheid vormt, formeel en materiëel, dat er een zekere welmatigheid is en een strakheid, die voortvloeit en uit het bepaalde vormsysteem en uit de gedachten-verbinding van den inhoud. De dichter, die den sonnetvorm gebruikt, is aan bepaalde wetten gebonden.

Deze strengheid is niet altijd gewaardeerd: men heeft er wel in gezien een onrechtmatige inperking van de vrijheid, die den dichter toekomt. Ten Kate b.v. maakte het sonnet in „Braga“ belachelijk:

geverde pop, met rinkelen omhangen,
gebulte jonkvrouw in uw staal korseel
Lamzaligste aller vormen, stijf sonnet.

en streek er het vonnis der vernietiging over:

Neen, de echte Muze eischt vrijheid; en het lied,
onhoudbaar uit het zwoegend hart gerezen,
Zij als een bergstroom, die zijn band ontschiet!
Gij deugt tot niets!...

Tot op zekere hoogte zou men van de Tachtigers ook een soortgelijk oordeel hebben verwacht. Kampioenen als zij waren voor het individualisme en afkeerig van alles wat conventie en voorschrift heette, moest hen de welmatigheid van het sonnet van dezen dichtvorm afkeerig maken, zoo zou men zeggen. En de werkelijkheid leerde juist het omgekeerde. Perk strafte zelfs Ten Kate af in het sonnet, dat hij als een beginsel-verklaring aan zijn Mathilde-cyclus deed voorafgaan:

Klinkt helder op, gebeeldhouwde sonnetten!
Gij, kinderen van de rustige gedachte!
De ware vrijheid luistert naar de wetten:
Hij stelt de wet, die uwe wetten achte.

Hoe — en daarmee kom ik dan tot de eigenlijke vraag — hoe is dan die voorliefde van de Tachtigers voor het sonnet te verklaren?

't Is het besef, dat het sonnet bij uitnemendheid drager is van schoonheid, dat ze zoozeer aan dezen vorm deed hechten. Ze zagen, dat het de juiste vorm is voor wat ze boven alles wilden: lyrische ontboezeming, omdat het een eenheid is en een harmonie, en omdat het een groote ritmische-schaakering toelaat, die juist mogelijk maakt wat Ten Kate ontkende: dat het lied, uit het zwoegend hart ontroezel, als een bergstroom voortschiet. Albert Verwey heeft het uitgesproken toen hij zei, dat „deze dichtvorm... voor de nieuwere poëzie, voor de nederlandsche zoo goed als voor de heele europeesche, van groote betekenis (is), (want) hij geeft krachtig te kennen, dat het redeneërend element in de dichtkunst wordt teruggesteld en de lyrische uiting op den voorgrond komt“. Het sonnet sloot dus als dichtvorm aan bij wat de Tachtigers van de poëzie verlangden en wat ze, in afkeerigheid van wat een vorige generatie met haar redeneërende verzen had geleverd, vooropstelden.

Carel Scharren, in zijn „Krachten der Toekomst“, teekende de waardij van het sonnet, toen hij de nieuwe opvatting omtrent de schoonheid van een vers aldus ontvoude: „De schoonheid van een vers bestaat in dien stroom van innigheid, in dat levensmagnetisme, dat, naar den aard van dat leven, op die en geen andere wijze de woorden tot elkander trekt, in die en geen andere figuren de rijen van woorden schaart om elkaar, de rijen wekt op die en geen andere plaats, na die en geen andere voorafgaande klanken, in die en geen andere ritmische-lijn als aan een buigenden halm vonkelend, en onderling de rijmen tegen elkaar zet, tegen elkaar aan doet kleuren in dat en geen ander accoord. De schoonheid van een vers bestaat in dat eenvoudige wonder, in die wonderbaarlijke alchemie, die de glansloze, looden woorden doet omvloeien in 't zuivere goud van het gezang...“ Dat is, in woorden omschreven, het beeld van

't sonnet: het omvloeien van in zichzelf glansloze woorden in 't zuivere goud van het gezang en daarom stelden de Tachtigers het zoo hoog, omdat zo dat zuivere goud voor alles zochten.

Nog directer heeft Willem Kloos zich uitgesproken in het eerste deel van zijn „Nieuwere literatuurgeschiedenis“, toen hij over het sonnet schreef: „Het sonnet — naar den wille des meesters beurtelings zoetrokig minnedicht of stroomende hymne uit de diepten der ziel, als een attische zuilen-rij open en helder, of met het halflicht en de mystieën van een Gotisch booggewelf, vat iedere flikkering en tint van het menschelijk gemoed in een vorm, die den geheelen schat van middelen en krachten, door het rijm geschapen, met al de subtiële kunst van de lyriek der Ouden verbindt, en er schuilt niet minder noodzakelijkheid en wet in de schijnbare willekeur, waarmede hier de keer van de basis afhangt, dan zich in de chorische responsie van 'n Pindaros en 'n Sophocles vertoont. Iedere aandoening is als een golf der ziel. Zij wordt geboren en rijst tot haar toppunt en lost zich weer op in zachtere breking en forskeren slag. Deze mijmert en droomt, verliest zich in zich-zelve, en vergaat al ruischend in glimlach of tranen: gene komt en stuwt zich voort en stormt al hooger, maar valt weer terug in woemoed of hopen, of dwingt zich en staat in willend besluit. Niet anders de rhythmische golf van het sonnet, die met de quatrinen nadert en greift in stijgende rolling, om zich weer uit te storten met de terzinen en te vervloeien in schuimende branding, of fonkelende druppelen, of rustige eb. Er zou een belangwekkende studie te schrijven zijn over de verschillende rijmschikkingen en technische fijnheden van vers-af- en overgang, waardoor deze „lamzaligste aller vormen“ iedere rimpeling van het gevoel, iedere wending van het sentiment, iederen ademtocht der scheppende stonde vasthoudt en weergeeft, zooals de plooiën en vlakken van het vochtige kleed de ronding en de lijnen van het lichaam daaronder verraden.“

In dit, wel lange, maar zeer illustratieve citaat, is het antwoord op de gestelde vraag gegeven en tegelijk tot uiting gebracht, waarom het sonnet als dichtvorm geheel correspondeert op de Tachtigersgevoelens omtrent kunst.

C. T.

In het voorafgaande artikel dient een storende drukfout te worden hersteld, Pag. 380, 2e kolom, regel 2 van onderen staat: voor het christelijk besef is de individualiteit de wonderplek van het leven. Lees: wondeplek.

KERKNIEUWS

Generale Synode der Geref. Kerken te Arnhem.

Avondzitting.

De avondzitting werd geopend met samenzang van Psalm 81: 11 en 12.

De voorzitter stelde aan de orde de punten betreffende den uitbouw der belijdenis. Dr. W. A. van Es rapporteerde namens Commissie I over dit rapport van Deputaten der Generale Synode van Groningen inzake deze materie.

De Commissie stelde de Synode voor:

1. den Deputaten dank te zeggen voor hun belangrijken arbeid;

2. uit te spreken, dat er aan uitbreiding der Belijdenis, inzonderheid in zake de leer van de Heilige Schrift, behoefte is;

3. te besluiten, dat in deze behoefte het best kan worden voorzien door een nieuw symbool, en dit op een wijze als door de Deputaten wordt aanbevolen;

4. op nieuw Deputaten te benoemen, die de opdracht hebben:

a. het overleg met de buitenlandse kerken over deze uitbreiding der Belijdenis voort te zetten;

b. den kerken alsnog gelegenheid te geven tot een nader door hen te bepalen datum opmerkingen en wenschen naar aanleiding van de aangeboden proeve bij hen in te zenden;

c. de proeve tot een concept nader uit te werken, daarbij rekening houdende met de opmerkingen en wenschen, die reeds zijn ingezonden, en nog zullen worden ingezonden, en den kerken dit concept een half jaar vóór de a.a. Generale Synode te doen toekomen.

De bespreking en beslissing over dit onderwerp werden uitgesteld.

Prof. Dr. A. G. Honig rapporteerde namens Commissie IV over het schrijven van „de bijzondere vergadering van Miss. Dienaren des Woords op Soemba“, waarbij ter goedkeuring door de Generale Synode, naar Art. 16 Z. O. een in het Maleisch gesteld en in het Nederlandsch vertaald doopsformulier werd aangeboden.

Uitgesproken werd, dat het gewenscht is, dat dit concept-formulier nog eens worde overwogen in verband met opmerkingen van de commissie en dat daarna het concept ter goedkeuring aan de Synode aangeboden worde.

Dr. J. A. C. Rullmann rapporteerde over de visitatie der Zendingen en stelde voor, dank te zeggen aan de algemeene vergadering van Zendingenwerkers op Midden-Java en Soemba over de toegezonden visitatie-rapporten.

Dr. W. Breukelaar rapporteerde over het bezwaarschrift van den oud-zending J. J. van Alphen.

Besloten werd, de handelingen van Deputaten voor de Zending terzake goed te keuren en deze zaak thans — de heer van Alphen is overleden — als gesleuteld te beschouwen.

Dr. Breukelaar rapporteerde verder over de herziening Zendingenorde.

Besloten werd:

1. de voorstellen tot herziening van eenige artikelen der Zendingenorde thans niet in behandeling te nemen;

2. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen, de volgende Generale Synode te deze zaak te dienen van gemotiveerd advies.

Tenslotte rapporteerde Dr. W. Breukelaar over het telegram van Dr. W. van Dijk te Karoeni, waarin deze bezwaar indiende

tegen de besluiten inzake de polygamie en het ambt, genomen door de Generale Synode van Arnhem (1902).

Overeenkomstig het voorstel van de commissie besloot de Synode:

1. ongegrond te verklaren het bezwaar van Ds W. van Dijk te Karoeni tegen de uitspraak van de Generale Synode van 1902 (Art. 96), dat iemand, zolang hij meer vrouwen heeft dan een tegelijk, niet kan benoemd worden tot enig kerkelijk ambt en zulks, omdat de betekenis der woorden „eener vrouwe man” in 1 Tim. 3:2 en Titus 1:6, waar de verachten zijn genoemd, die voor de ambtsdragers gelden, niet toelaat, dat iemand, die in polygamie leeft, tot ambtsdrager wordt benoemd;

2. deze verklaring ter kennis te brengen van Ds W. van Dijk te Karoeni.

Dr K. Dijk rapporteerde over de nota van Prof. Dr H. Bouwman, inzake het ongedoopt laten van kinderen van doopleden in het Noorden des lands.

Besloten werd bij de Kerkeraden er op aan te dringen, dat zij zich houden aan de bepaling der Generale Synode van 1908, art. 86, en uit te spreken dat, wanneer de ouders geen doopgetuigen kunnen stellen, de kerkeraad zoo mogelijk een lid der gemeente als getuige doe optreden, opdat het kind niet ongedoopt blijve, aan de Classen op te dragen ernstig toe te zien, dat deze bepalingen worden nageleefd en ten slotte Prof. Dr H. Bouwman hartelijk dank te betuigen voor zijn zaakrijk en uitvoerig advies en voor zijn waakzaamheid in deze zaak.

Da J. de Vries van Tilburg deelde mede, dat het rapport van Deputaten inzake echtscheiding niet is ingekomen. Nader zal overwogen worden wat er in dezen te doen zij.

De vergadering ging hierna in comité-generaal.

19e zitting.

De zitting van Donderdag 18 September werd geopend met samenhang van Psalm 48:1 en 6, waarna de praeses voorging in gebed.

Na appél nominaal volgde vaststelling der acta.

Op voorstel van Prof. Hoekstra werd in het eerste lid van de conclusie met betrekking tot het kerkgezag een wijziging aangebracht, zoodat deze thans luidt:

a. „Den bestaanden bundel „Eenige Gezangen” uit te breiden met enige berijmde en onderijmde Schriftgedeelten of liederen, die zich aan de Heilige Schrift ten nauwste aansluiten, om den Kerken te worden aangeboden ten gebruikte inzonderheid op de Christelijke feestdagen, op de dagen, die bestemd zijn voor de herdenking van het lijden en sterven van Christus, bij de bediening der Heilige Sacramenten, de bevestiging van ambtsdragers en huwelijksbestedingen”.

De praeses stelde hierna aan de orde de besprekingen over het rapport inzake den uithouw der belijdenis.

Achtereenvolgens spraken Ds N. Duursema, Ds W. Breukelaar, Prof. Dr A. G. Honig, Ds R. J. v. d. Veen, onderling C. Keizer, Dr K. Dijk, de praeses, Dr H. Kaajan, Ds W. W. Meijnen, onderling P. Rijdsijk, onderling K. Glastra van Loon en Ds T. Gerber.

Dr H. A. van Andel legde de volgende verklaring af: „Naar aanleiding van het debat over deze zaak tusschen Prof. Hoekstra en Prof. Greydanus aan den eenen kant en mij aan den anderen kant, is bij nadere samenspreking gebleken, dat hun woorden niet de bedoeling hadden, eenig bezwaar in te brengen tegen de zuiverheid van leer of practijk der missionaire Dienaren des Woords op Java. Die verklaring heb ik gaarne en dankbaar aangenomen, en het verheugt me, dat die missionaire Dienaren des Woords verder door mij geen verdediging behoeven”.

Ds W. W. Meijnen rapporteerde nader over het bezwaarschrift van Ds K. van Dijk te Keboemen.

De Synode besloot:

1. over het gerezen geschil tusschen Ds K. van Dijk en de afzonderlijke vergadering van Missionaire predikanten inzake het onderzoek van het Psalmboek van Ds van Dijk, geen oordeel uit te spreken, aangezien er blijkbaar misverstand heeft bestaan;

haar leedwezen niet te spreken, dit geschil is gerezen; en er bij Ds K. van Dijk en de afzonderlijke vergadering op aan te dringen dit geschil door nader onderling overleg in der minne weg te ruimen;

2. met de commissie der afzonderlijke vergadering groote waardeering uit te spreken voor den omvangrijken arbeid door Ds van Dijk aan de bezorging van een volledig Psalmboek besteed, maar tevens instemming te betuigen met de Deputaten voor de Zending; dat Ds van Dijk beter had gedaan het geschil tusschen hem en de afzonderlijke vergadering niet publiek in de pers te bespreken, maar zich te hebben bepaald tot een behandeling daarvan alleen in kerkelijken weg;

3. aan de te benoemen deputaten voor de Zending op te dragen de afzonderlijke vergadering van missionaire predikanten op Midden-Java te bezoeken, dat zij overeenkomstig art. XVI der Zendingsoorde en de uitspraken der Generale Synode van 1905 te dien zake, ter bevordering van meerdere uniformiteit tusschen wat op de verschillende terreinen in den dienst der Zending gezongen wordt, alsmede ter bevordering van het gebruik der psalmen, voorstellen betreffende wat gezongen behoort te worden, in te dienen bij de Deputaten der Generale Synode voor de Zending, zoo mogelijk voor den 1sten Januari 1933, welke voorstellen dan door deze Deputaten met hun advies ter beoordeeling en beslissing aan de volgende Generale Synode zullen worden voorgelegd;

4. van dit besluit kennis te geven aan Ds K. van Dijk te Keboemen en aan de afzonderlijke vergadering van Missionaire Dienaren des Woords op Midden-Java.

Middagzitting.

In de middagzitting, geopend met samenhang van Psalm 97:1 en 7, betuigde Ds L. P. Krijger, die zitting nam als secundus van Dr H. A. van Andel, door opstaan instemming met de belijdenisschriften.

De besprekingen over den uithouw der belijdenis werden voortgezet.

Prof. Dr V. Hepp en Prof. Dr J. Ridderbos voerden achtereenvolgens het woord.

De laatste adviseerde tot indiening van het volgende voorstel, dat door den praeses werd overgenomen:

„De Synode besluit:

1e. den Deputaten dank te zeggen voor hun belangrijken arbeid;

2e. uit te spreken dat uit het ingediende rapport en de daaraan toegevoegde proeve de noodzakelijkheid van uitbreiding der belijdenisschriften niet voldoende is gebleken om daartoe over te gaan;

Je. geen nieuwe Deputaten voor deze zaak te benoemen.”

Dr W. A. van Es beantwoordde het debat als rapporteur.

Nog spraken Ds C. B. Bavinck, Ds J. J. Miedema, Dr K. Dijk en Ds W. Breukelaar.

De zitting werd hierna tegen 5 uur geschorst tot half acht.

Avondzitting.

In de avondzitting, geopend met het zingen van Psalm 135:1 en 12, werd de bespreking over den uithouw der belijdenis voortgezet.

Nadat Prof. Hepp, Prof. Ridderbos en Dr Van Es het woord hadden gevoerd, werd door Ds H. Meijering mede namens Dr K. Dijk, Ds C. B. Bavinck, Dr H. Kaajan, Ds W. W. Meijnen, Ds H. de Bruijn, Ds J. A. C. Rullmann, Ds J. J. Miedema, onderling M. Schalekamp en onderling W. Hummelen het volgende voorstel ingediend:

De Generale Synode:

kennis genomen hebbende van het rapport inzake de uitbreiding der belijdenis, gehoord de discussie over dit rapport; van oordeel, dat door de indiening van tal van andere voorstellen de overweging van deze gewichtige aangelegenheid in de kerken niet voldoende tot haar recht gekomen is, zoodat een definitieve beslissing door deze Synode geen genoegzame bevrediging kan geven;

besluit:

1e. bedoeld rapport nogmaals aan de kerken ter overweging over te geven;

2e. de Deputaten voor deze zaak te continueeren en hen op te dragen:

a. den kerken alsnog gelegenheid te geven tot een nader door hen te bepalen datum opmerkingen en wenschen betreffende de uitbreiding der belijdenis inzake de Heilige Schrift bij hen in te zenden;

b. het overleg met de buitenlandsche kerken over deze zaak voort te zetten;

c. rekening houdende met hetgeen in de discussies is naar voren gebracht, hierover aan de volgende Generale Synode te rapporteeren en dit rapport een half jaar te voren den kerken te doen toekomen.

Dr W. A. van Es deelde mee, dat hij, in overleg met den voorzitter der commissie, de conclusies der commissie terugnam en het voorstel Ds Meijering c.s. overnam.

Het voorstel Schouten-Ridderbos, het eerst in stemming gebracht, werd aangenomen met 28 stemmen voor en 25 tegen; 3 leden waren afwezig. Van de adviseerende leden waren twee voor en één tegen.

Ds A. Schweizer rapporteerde nader over de bezwaren van de Particuliere Synode van Friesland-Noord tegen het rapport van Deputaten inzake Art. 13 K. O. (emeritaatsregeling).

Besloten werd:

De Generale Synode:

kennis genomen hebbende van wat voorkomt op het agendum aan voorstellen van de Particuliere Synode van Groningen en van Friesland-Noord;

van oordeel:

dat de bezwaren tegen de door de Generale Synode van Utrecht in 1923 vastgestelde bepalingen inzake de z.g. onderlinge verzekering en tegen de wijze waarop de generale Deputaten het hulpbetoon hebben behandeld, ongegrond zijn;

voorts van oordeel, dat op het voorstel van de Particuliere Synode van Groningen om de instructie van Deputaten te herzien, moet worden ingegaan;

besluit:

1. te weerspreken, dat na 1923 het hulpbetoon ad art. 13 der K. O. meer regel dan uitzondering is geworden;

2. af te wijzen de voorstelling, dat er bij handhaving van de z.g. „onderlinge verzekering” geen plaats overblijft voor hulpbetoon;

3. de te benoemen Deputaten te machtigen, gedurende de eerstvolgende drie jaren bij de regeling van het hulpbetoon, hun toegepaste methode te blijven volgen; en voorts aan hen op te dragen een nieuwe instructie voor Generale Deputaten te ontwerpen en de volgende Synode dienaangaande te dienen van advies;

4. van haar besluit kennis te geven aan de Particuliere Synode van Groningen en aan die van Friesland N. G.

Nog rapporteerde Ds Schweizer over voorstellen van de Particuliere Synode van Noord-Holland en de Kerk van Harmelen betreffende de wijze van emeriteering.

Hierover werd uitgesproken:

De Generale Synode:

kennis genomen hebbende van het voorstel van de Particuliere Synode van Noord-Holland om „het daarheen te leiden, dat de uitvoering van art. 13 K. O. in de richting van de z.g. onderlinge verzekering algemeen geregeld worde”, en de door de Particuliere Synode voor deze zaak aanbevolen bepalingen vast te stellen;

voorts kennis genomen hebbende van het voorstel van de kerk van Harmelen om Deputaten te benoemen, die op de volgende Synode rapporteeren over de wenschelijkheid om voor de verzorging van de emeriti-predikanten, -weduwen en -wezen de classale en provinciale klassen af te schaffen, en te komen tot een Generale kas en alsdan tot een uniforme regeling in deze zaak te geraken;

van oordeel, dat de bepalingen door de Generale Synode van Utrecht 1923 betreffende z.g. „onderlinge verzekering” vastgesteld, geen wijziging of uitbreiding behoeven, besluit:

1. op het voorstel van de Particuliere Synode van Noord-Holland en op dat van de kerk van Harmelen, niet in te gaan;

2. van haar besluit kennis te geven aan de Particuliere Synode van Noord-Holland en aan de kerk van Harmelen.

De Synode ging hierna in comité-generaal.

20e zitting.

De laatste zitting van Vrijdag 19 September werd geopend met het zingen van Psalm 105:2 en 3 en gebed.

Appél nominaal werd gehouden, de acta worden vastgesteld. Bij de ingekomen stukken was o.m. een brief, waarin er op werd aangedrongen, bij de eventueel komende Internationale Synode gebruik te maken van het Esperanto. Het werd voor kennisgeving aangenomen.

Op voorstel van den praeses werd besloten, een brief te zenden aan de Particuliere Synode van Overijssel, met mededeeling, dat noch de primus-afgevaardigde, onderling H. Morsink G.H., noch een der secundi aanwezig geweest zijn gedurende vele dagen.

Ds A. Schweizer rapporteerde nader naar aanleiding van het gerezen geschil tusschen Deputaten van Art. 13 K. O. en de Particuliere Synode van Friesland-Noord. Besloten werd, het moderamen de afwikkeling dezer aangelegenheid op te dragen.

Ds D. P. Koopmans rapporteerde over een bezwaarschrift van de Particuliere Synode van Friesland-Noord, tegen een verhooging van het percentage-cijfer voor de verzorging van emeriti.

De Synode sprak uit, geen aanleiding te vinden in de ingebrachte bezwaren, om wijziging te brengen in de te Groningen vastgestelde berekingscijfers.

Ds W. W. Meijnen rapporteerde over het financieel beheer van Deputaten voor de Zending onder Heidenen en Mohammedanen.

Besloten werd:

1. den dank der Synode te betuigen aan de heeren N. v. d. Grampel, N. D. van Meyneveldt en R. C. van Vulpel, te Amsterdam, voor den gewaardeerden arbeid door hen, bij 't nazien der boeken, belangeloos verricht;

2. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen naar Art. XXVI Zendingsoorde quæstores te benoemen en te instrueeren;

3. al de Kerken met bijzonderen nadruk ernstig op te wekken om van alle inkomsten voor de Zending van welken aard ook 10 pct. te storten in de Generale Kas, en daartoe namens de Generale Synode een door Deputaten voor de Zending en tevens door het Moderamen der Synode geteekend schrijven te richten;

4. de te benoemen Deputaten voor de Zending te machtigen met bekwaam spoed van alle Kerken een bijzondere collecte te vragen voor den bouw van het hospitaal te Wonosobo en het moderamen der Synode op te dragen, die aanvraag mede te teekenen;

5. aan de te benoemen Deputaten voor de Zending op te dragen om, als dit noodig blijkt, namens de Generale Synode van de Kerken één of meermaal een extra-collecte te vragen voor de Generale Kas.

6. de te benoemen Deputaten voor de Zending machtiging

te verleenen, om even als de vorige Generale Synodes dit deden, ingeval van beslissende noodzakelijkheid ter voorlening van magtiatie in den gang der zaken kasgeld op te nemen voor rekening van de gezamenlijke kerken tot een maximum van f 24.000;

7. vriendelijk dank te zeggen aan Ds W. G. Harrenstein voor de welwillende hulp;

8. ter uitvoering van Art. XVIII alinea 2 der Zendingsoorde aan te benoemen Deputaten voor de Zending instructie te geven, zoodals die is vastgesteld door de Generale Synode van 1902 en door latere Synodes is gewijzigd;

9. de deputaten voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen van den arbeid naar Art. XVIII te dechargeeren en aan hen en bijzonder aan den quæstor Ds W. Breukelaar dank te betuigen voor de in dezen verrichte gewichtige diensten.

Prof. Dr A. G. Honig bracht het eindrapport over den arbeid der Zendingdeputaten uit. Overeenkomstig de door hem voorgestelde conclusie werd besloten:

1o. met dank aan den Heere te gedenken den veelvuldigen arbeid van den overleden deputaat Dr J. Hanja;

2o. Aan de afgetreden deputaten de verzekering te bieden, dat de Synode gaarne goedkeurt en boogelijk waardeert den zoo omvangrijken arbeid, die, belangeloos, met groote kunde en toewijding onder den rijken zegen Gods door hen verricht werd;

3o. In den geest een groet en heilbode te brengen aan al de broeders en zusters, die namens de kerken op onze Zendingsvelden werkzaam zijn.

Ds H. Meijering rapporteerde over een verzoek van de classis Batavia om de klassen ad Art. 13 van de Deputaten en van de classis Batavia gescheiden te mogen houden en bij emeriteering zelfstandig te mogen optreden en van de kosten van de emeritaatsvoorziening der Nederlandsche Kerken te worden vrijgesteld.

Besloten werd, op het verzoek van de classis Batavia thans niet in te gaan, maar voorloopig met handhaving van het bepaalde door de Generale Synode van Groningen aan de te benoemen Deputaten ad Art. 13 K. O. op te dragen, hierover met de classis Batavia nader te correspondeeren en een zoodanige regeling van de verhouding dezer classis tot de Nederlandsche Kerken te dezer zake trachten te treffen, die geacht mag worden de meest profijtelijke te zijn.

Ds J. J. Miedema rapporteerde over de herziening van de bepalingen betreffende de toekenning van emeritaatsgelden en pensioenen.

Na eenige discussie besloot de Synode de bepalingen betreffende de toekenning van emeritaatsgelden en pensioenen overeenkomstig het concept van Deputaten te aanvaarden, echter met invoering van de volgende passage:

„Terwijl voorts mag vertrouwd worden, dat Kerken, die tot „gunstiger financiële bepalingen in staat zijn, niet zullen „blijven staan bij de minimum bedragen, waartoe een ontwerp, „dat ook voor minvermogen kerken bestemd is, zich wel „moet bepalen. Dit alles echter met dien verstande, dat door „gemeen voor de toekomst vast te stellen regeling, kan worden „te kort gedaan aan de rechten, die de thans gepensioneerden „door de bepaling van hun pensioen reeds verkregen hebben, „of van rechten, die aan eenigen dienaar des Woords reeds zijn „toegekend door een formeel besluit aan de Kerk waaraan hij „verbonden is.”

De heer Schalekamp drong bij dit punt aan op emeriteering op 65-jarigen leeftijd, in plaats van 70-jarigen leeftijd. Deze gedachte werd ter bestudering aan Deputaten gegeven.

Op voorstel van Dr Van Es werd nog besloten, alle zaken, waarover tusschen Deputaten ad Art. 13 K. O. en de Particuliere Synode van Friesland-Noord verschil bestaat, in handen te stellen van een commissie, als hoedanig het moderamen werd aangewezen.

Ds T. Gerber rapporteerde nader over de verzorging van de geestelijke belangen der Zuiderzeearbeiders. Besloten werd thans, om het deputaatschap voor dezen arbeid te doen bestaan uit 5 leden, uit elk der Zuiderzee-kustprovincies één.

De zitting werd geschorst tot 's middags half twee.

Middagzitting.

De middagvergadering, tevens slotzitting, werd geopend met samenhang van Psalm 103:6 en 7.

De praeses dankte met een enkel woord de ter Synode aanwezige broeders van de pers, die als betuiging van dank voor de hun betoonde welwillendheid een bloemstuk zonden, terwijl hij hun tevens dank bracht voor hun arbeid.

Op voorstel van het moderamen werden de verschillende deputaatschappen als volgt samengesteld:

1. Inzake het nieuwe leerboek voor de catechisatie: Prof. Dr A. G. Honig, Dr J. L. Schouten, G. Meina te Groningen; secundi: Dr K. Dijk en J. van der Waals.

2. Inzake uitbreiding van den bundel „Eenige Gezangen”: Prof. Dr V. Hepp, Prof. Dr T. Hoekstra, Ds J. Douma, Prof. Dr H. H. Kuiper, Dr H. Kaajan, Ds A. H. van Minnen te 's-Gravenzande.

3. Voor de revisie van de liturgie: Prof. Dr H. Bouwman, Ds T. Ferwerda, Prof. Dr J. Wille te Amsterdam.

4. Voor de oefening van het verband met de theol. faculteit van de V. U.: Ds W. Breukelaar, Ds K. Fernhout, Ds W. H. Gispel te Scheveningen, Ds J. J. Miedema, Ds J. P. Klaarhamer, Dr J. Thijs; secundi: Ds J. L. Schouten, Dr H. Kaajan en Ds H. Hummelen te Zutphen.

5. Voor radiokerkdienstuitzending: Ds J. A. Taselaar, te Rotterdam, Ds Jac. van Nes te 's-Gravenhage, Ds W. Bouwman te Leiden, Mr A. van der Deurne te Bismekom en Ds G. Kerssies te Wildervank.

6. Voor de kas tot steun bij de uitvoering van Art. XIII K. O.: Jurrien Veldkamp te Groningen, Ds F. Wiersma te Oosterbierum, Ds D. P. Koopmans te Sneek, J. Beelman te Zuidlaren, Ds H. Meulink te Enschede, Ds L. J. C. Kreyt te Dieren, Ds J. G. Meynen te Baarn, Ds A. Schweizer te Bultslot, Ds H. Meyering te Katwijk aan den Rijn, Ds D. Pol te Rijsoord, Ds A. Scheele te Kapelle-Biezeling, Ds J. A. de Vries te Tilburg, en tot hune secundi: T. G. Veenkamp te Delfzijl, Dr W. A. van Es te Leeuwarden, Ds J. op 't Holt te Bolsward, G. F. Hummelen te Assen, Ds J. H. Broek Roelofs te Vroomshoop, Ds R. M. Westerink te Velp, Ds E. Schouten te Amersfoort, Ds Y. van der Zee te Amsterdam-West, Ds A. H. van Minnen te 's-Gravenzande, Ds R. K. M. Hummelen te Gorinchem, C. P. Ponwer te Middelburg en Ds D. de Wit te 's-Hertogenbosch.

7. Inzake echtscheiding: Prof. Dr. G. Ch. Aalders, Dr K. Dijk, Dr W. A. van Es, Prof. Dr S. Greydanus en Dr H. Kaajan.

8. Voor de Zending onder de Heidenen en Mohammedanen: Ds M. Meijering te Delfzijl, Ds J. P. Klaarhamer, Ds G. M. van Reimes te Heeg, Ds N. Duursema te Nieuw-Amsterdam, Ds R. Hamming te Nijverdal, Ds J. Kriger te Elburg, Ds W. Verhoef te Zeist, Ds W. Breukelaar, Ds A. H. van Minnen, Ds D. Pol, Ds F. Staal te Colijnsplaat en Ds J. de Vries te Tilburg.

9. Voor de loopende zaken der Zending: Ds D. Pol, Ds W. Breukelaar, Ds J. P. Klaarhamer.

10. Voor het examen naar Art. 4 Zendingsoorde: Ds W. Breukelaar, Prof. Dr H. Bouwman, Prof. Dr C. van Gelderen, Prof. Dr V. Hepp, Prof. Dr T. Hoekstra, Prof. Dr A. G. Honig, Prof. Dr H. H. Kuiper en Ds D. Pol.

11. Voor de Zending onder de Joden: Ds J. Douma, Dr J. Hoek, Ds C. Lindeboom, Ds J. J. Miedema en Ds J. D. van der Velden, en als secundi: Ds W. Verhoef, Dr C. Bouma en Ds C. J. Sikkel te Amsterdam-Zuid.

12. Voor de Evangelisatie in België: Dr. H. de Bruyn, Dr. P. van Dijk te Zaandam, Dr. P. N. Kruijs, Dr. W. W. Meynen en L. W. Schalekamp te Kluizen.

13. Voor de correspondentie met de Hoge Overheid: Prof. Dr. H. Bouwman, Dr. A. W. F. Idenburg, Prof. Dr. H. H. Kuyper, Dr. A. C. J. de Vries, Dr. A. A. van Schelven en Dr. J. A. de Wilde.

14. Voor de verzorging der geestelijke belangen van de militairen: Reserve-luitenant B. Geleynse, Dr. T. J. Hagen, luitenant-kolonel W. J. D. Havelaar, adj. A. van Helden, Dr. A. H. van Minnen en Dr. J. de Vries.

15. Voor de geestelijke beoefening van de verstoofde Geref. in Ned.-Indië: H. Bos Kan. te Rotterdam, Minister van Staat H. Colijn, Dr. K. Dijk, K. Floor, Burgemeester G. de Gaay Fortman, Dr. W. G. Harrenstein, Staatsraad A. W. F. Idenburg, Dr. C. Lindeboom en Dr. H. A. Wiersinga.

16. Voor de correspondentie met de buitenlandsche kerken: Prof. Dr. G. Ch. Aalders, Mr. A. J. L. van Beek Calhoun, Dr. G. Kaiser, Prof. L. Lindeboom, Dr. S. O. Los te Den Haag, Dr. J. C. Rullmann te Wassenaar en Prof. Dr. A. A. van Schelven en als secundi: Dr. H. Mulder te Groningen, Dr. T. Ferwerda en Dr. J. W. v. d. Bosch te Harderwijk.

17. Voor de steunverleening aan Hongaarsche studenten: C. van den Bos te Amsterdam, Prof. Dr. F. W. Groshede, Dr. A. Hoeneveld, Prof. Dr. A. G. Honig, Dr. H. A. Munnik Jr.

18. Voor den geestelijken arbeid bij de Zuidoostwerken: Dr. D. Hoek, Dr. P. de Jong te Bunschoten, Dr. H. H. Schoemaker, H. Tromp te Harderwijk en J. Weerstra te Cornwerd.

19. Voor de ambtelijke behartiging van de geestelijke belangen der verstoofde Gereformeerden in Noord-Frankrijk: de kerk van Brussel.

20. Voor het uitschrijven van een bededag: de Classis 's-Gravenhage.

21. Als archiefbewaarder kerk: Amsterdam of, zoo noodig, 's-Gravenhage-West.

22. Voor onderzoek inzake het Synodaal archief: Dr. G. Kaiser, Dr. Th. Ruyt Jr. te Liss., G. van Zeggelaar te Ransdorp.

23. Als archivaris tevens voor het geven van advies inzake archieven aan kerken, classes en Particuliere Synodes: Dr. Th. Ruyt Jr., secundi Dr. H. Kaajan.

24. Voor onderzoek inzake de zekerstelling van de bezittingen der gemeentelijke kerken: Prof. Mr. A. Anema, Prof. Dr. H. Bouwman, Dr. W. Breukelaar, Dr. K. Dijk, Mr. G. H. A. Groshede, Dr. D. Pol en Dr. J. L. Schouten te Amsterdam.

25. Als roepende kerk voor de volgende Generale Synode: Middelburg.

26. Inzake de moeilijkheden te De Leek: Dr. W. Breukelaar, Dr. H. Meyerling, K. Glastra van Looen.

27. Inzake de grensoversteekende Heerenveen-Oudeschoot: Dr. J. J. Berends, Dr. J. P. Klaarhamer, J. de Wit te Leidschendam.

28. Inzake het bezwaarschrift van de kerk van Siegerswoude: Dr. J. J. Mindema, Dr. D. P. Koopmans en P. Koster te Valthernmond.

29. Inzake het bezwaarschrift van den heer en mevrouw J. Th. Ubbens en J. Ubbens-Wielenga te Magelang: J. Beumer te Klaten, Dr. A. Pos te Djokjakarta en W. de Vries te Weltevreden.

30. Voor het schrijven aan de legerpredikanten en eventuele herinroeping van de Synode: de leden van het moderamen dezer Synode.

31. Voor de verzorging der geestelijke belangen van de Gereformeerden te Curaçao: de Gereformeerde Kerk van Den Haag-West.

32. Inzake het geschil tusschen de Particuliere Synode van Friesland-Noord en de Deputaten ad Art. XIII K. O.: de leden van het moderamen dezer Synode.

(De namen van de saamroepers der onderscheiden deputatschappen zijn cursief gedrukt, terwijl achter de namen van hen omtrent wie misverstand rijzen kan, de woonplaatsen zijn afgedrukt.)

Op voorstel van het moderamen werden verschillende besluiten genomen, noodig voor de uitvoering der verschillende besluiten en der loopende werkzaamheden.

Dr. W. A. van Es verzocht om om voor een volgende Synode een typiste aan te stellen, die de verschillende voor te stellen conclusies kan vernemen.

Dit voorstel werd aanvaard en de uitvoering aan het moderamen opgedragen.

Van den heer T. van Dijk, schoolopziener op Soemba, kwam een schrijven in met dank voor de hem verleende gastvrijheid. De praeses hield hierop de volgende slotrede:

De slotrede van den praeses.

Aan het einde van den arbeid gekomen, richtte allereerst de praeses nog een kort woord tot de vergadering en hij herinnerde aan den avond van de aankomst der Synodeleden in Gelre's hoofdstad, toen in den bidstond hen is toegeroepen: Maar geliefden, bouw gij uzelf op uw allerheiligst geloof, biddende in den Heiligen Geest.

Wiep dit Woord Gods toen Zijn licht over wat verricht stond te worden, spoorde het ons aan tot biddend arbeiden, daar moge thans een ander Woord Gods zijn schijnsel laten vallen over den volbrachten arbeid en ons opwekken tot aanbidding.

Wij hooren nu eerbiedig naar het woord, dat wij in Psalm 40 uit den mond van den komende Messias beluisteren: Die daar staande in de poorte der profetie bidt: „Laat in U vrolijk en verblid zijn allen, die U zoeken; laat de liefhebbers Uwa hals geduriglijk zegen: De Heere zij groot gemaakt!”

Waar Jezus Christus gisteren en heden dezelfde is, daar mogen wij in dit woord immers zien de saamvatting van de voorbede, die Hij gedurende al de dagen van onze synodalen arbeid voor ons opzond. Maar dan moet dit woord ook aanbiddend natreffen in de harten van ons, die hier als Zijn knechten, gedragen door Zijn voorbede, mochten arbeiden en bidden. Iets van die aanbidding leeft thans in sprekers ziel.

Met een dankbaar, maar bevend hart heeft spr. het voorzitterschap der Synode aanvaard. Dankbaar voor de onderscheiding, die hem daarin te beurt viel, bevend bij de gedachte aan de zware verantwoordelijkheid, die daardoor op spreker rustte. Aan het einde van de samenkomsten legt spr. gaarne de verklaring af, dat het hem geen last maar een lust geweest is de vergaderingen te presideeren. Het was hem een weelde der ziel daarin den Koning der Kerk te mogen dienen. Spr.

voelde zich ook in niet geringe mate gesterkt door het medebouwen en medebidden der leden. Spr. dankt allen, assessor, scriba, praes-adviseurs etc. voor hun vriendelijke tegemoetkoming bij sprekers verantwoordelijke taak. Spr. dankt ook de Kerk van Arnhem, die de Synode zoo zorgvuldig voorbereide, gastvrij ontving en herbergde.

Niet zonder bezorgdheid werd ons samenkomen in de stad van Johannes Fontanus tegemoet gezien. De zaak van het doctoraat aan de Theologische School was op onze synodalen disch de hoofdschotel, waarop aler aandacht zich concentreerde. Daar was schier niemand, die aan een bevredigende oplossing dorst denken. Na een breede discussie kwam er eindelijk een conclusie, die met algemeene stemmen kon worden aanvaard. Zij dankt haar oorsprong aan de begeerte naar rust en eenheid in onze Kerken. Dat is ook het karakter, dat zij draagt en het doel, dat zij beoogt. Vrucht van de langdurige discussie was, dat de afgevaardigden langzamerhand onder de icheid des H. Geestes, trekken van overeenkomst begonnen te vertoonen met „de kinderen van Issaschar, die ervaren waren in het verstand van de tijden, om te weten wat Israël doen moest.” Moge het nu van al de leden onzer Kerken gezegd kunnen worden: „En al hun breederen pasten op hun woord.”

De aangenomen conclusie dient allereerst en all-meest ons te brengen een rustige steer, noodzakelijke voorwaarde voor een blijmoedig bouwen in ons allerheiligst geloof, voor een vrijmoedig bidden in den H. Geest. Wij zien in haar de vrucht van het bidden van het volk Gods met ons, van het bidden van den Middelaar: Gods voor ons en van het bidden van den Geest Gods in ons. Wanneer allen, die in de pers leiding zoeken te geven, haar in dat licht zien, dan zullen zij bewaard blijven voor een dwalende exegese, die verderven kan, waarin de God een zegen wer. veleld. De Theologische School zette rustig haar gezegenden arbeid voort, gedragen door de liefde, het vertrouwen en de voorbede van al onze Kerken, die om des huizes des Heeren, onze Gods wil, het goede voor haar zoeken.

Wij waren het lang niet altijd eens, maar wij mogen het als een groote winst boeken, dat wij onder alles een bleven. Wij hebben hier vruchtbaar werk verricht. Spr. denkt allereerst aan al de beslissingen inzake de Zending. Dit werk heeft een voortspiedigen loop en draagt rijke vrucht. Spr. memoreerde het verleende emeritaat aan Dr. D. Bakker, de benoeming van Dr. A. Pos tot docent, het besluit inzake het zendingsschoolproefat, en bracht hulde aan de commissie voor de zendingfilm en den nestor der Generale Zendingssynoden, Dr. W. Breukelaar, den man met het helder hoofd, het warm hart en de krachtige hand.

Spr. deed verschillende besluiten de revue passeeren en wees er op, dat dat inzake de uitbreiding van de belijdenis ongetwijfeld sommigen teleurstellen zal. Men bedenke echter, dat het belijdend karakter der Kerk niet allereerst uitkomt in het uitbreiden van haar belijdenis, maar in de betoening aan hen, die binnen en die buiten zijn, van de handhaving van haar belijdenis.

Critiek, aldus spr., zal ook nu wel niet uitblijven. Die buiten zijn zullen ook nu wel weer zeggen, dat men het niet goed deed. Men sprekt van versterking en versterking, als de Synode weigert nieuwe banen in te slaan zolang zij niet zeker weet of die wel liggen in het verlengde van de oude paden. Het is onze bede, dat de Koning der Kerk Zijn heilige goedkeuring moge doen rusten op de hier genomen beslissingen. Hij doe verzoeking over 't zondige en bekroon het goede met Zijn zegen. Zijn koninkrijk tot uitbreiding, zijn Kerken tot welzijn en Zijn heiligen naam tot eere.

Spr. wees op het genomen besluit inzake van een internationale Synode en de aanwezigheid van meerdere buitenlandsche afgevaardigden als evenzoo vele bewijzen van het diep doorgedrongen zijn van het internationaal karakter van de Kerk des Heeren. Spr. bracht het gemeentebestuur van Arnhem dank voor de ontvangst. Hij besloot met te wijzen op den toenemenden stroom van godverzaking en Christusverwerping, die met sterke zuigkracht door de bedding van ons volksoeven gaat. Mogen Zijne Kerken steeds meer zijn en worden een zout en een licht. De groote afval in de Christenlanden en de machtige voortgang van het Evangelie in de heidenlanden wijst op een ras nadere toekomst des Heeren. Het worde de Kerken gegeven, dat Hij bij Zijn wederkomst zeggen kan: „Gij hebt Mijn Woord bewaard en Mijn naam niet verloochend”. Zoo mogen wij gelijk zijn aan dienstknechten met omgordde lendenen en brandende kaarsen, die waken als Hij komt.

Prof. Dr. A. G. Honig hield namens de hoogerleeren een korte rede, de Synode dankend voor haar vriendelijkheid en waardeering.

Een woord tot den praeses.

Dr. J. Douma richtte zich tenslotte tot den praeses. Wij als leden der Synode — aldus spreker — hebben reden te over den Heere te danken, dat Hij u bekrachtigd heeft, om u te bekwaamen voor de zware taak gedurende deze vijf ingespannen weken. En wij hebben reden te over om u te danken voor het vele goede in de wijze, waarop gij het presidium hebt vervuld.

In die wijze was iets eigs. Hoe zou het anders te verwachten zijn bij zulk een krachtige persoonlijkheid met een zoo geprovoceerd karakter. De Synode heeft gevoeld, dat het presidium was in handen van een man. Gij hebt zelf den arbeid kunnen doen en ook anderen er toe aangezet. Hoe hebt gij getoond, dat gij in de zaken inrat. En wanneer de zwaar beladen agenda is afgewerkt, dan danken we dat niet in de laatste plaats aan den zegen, dien God ons in u als praeses heeft willen schenken.

Geve God u het voorrecht, de vrucht te zien van den arbeid, hier verricht. God heeft u willen gebruiken tot rijken zegen voor de Kerken. Moge nog vele jaren uw kracht blijven, opdat uw verder leven tot heil van onze Kerken en tot eere van den naam onzes Zaligmakers wezen mag.

Het plechtig „laet Uw gena ons met haar troost verrijken” was de slotzang, waarna Dr. Schouten voorging in een ontroerend dankgebed, dat een der aanwezige gasten er toe bracht om de Synode en met en in haar de Kerken een zegenbede toe te zingen, welk vers door allen werd mede gezongen.

De hammerslag viel. De Synode is weliswaar slechts provisorisch gesloten. Maar alleen de eventuele mogelijke benoeming van een zendingsschoolleerzoo haar bijeen kunnen brengen.

Met die restrictie behoort de Arnhemsche Synode der Geref. Kerken thans tot de kerkhistorie.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Tweetal te:

Krabbenland: J. J. Bosma, cand. te Zuidwolda en T. Fossion, cand. te Baarn. Nieuw-Weerdinge: H. Wiersma te Oudehove en H. v. d. Zanden te Wapenveld.

Beroepen te:

Harlingen: C. W. Koor te Oudewater. Middelbarnis: P. A. Zelstra te Sinderrecht. Oost- en West-Souburg: J. C. J. Kuiper, cand. te Haarlem. Reitsum: S. Wagenaar, cand. te Bozum. Schiedam (vac. C. v. d. Woude): A. J. Bouma te Hoozevoort.

Intrede te:

Forward: P. v. d. Werff. Tekst Efeze 3:14 en 17a. Terschelling: W. J. v. Hoek, cand. Tekst Joh. 1:35-37.

Afscheid van:

Beetgum: P. Boes. Tekst Hebr. 12:28. De Bilt (U.) (als hulppr.): W. C. Burgerier, cand. Tekst Joh. 3:13-17.

Jubilea:

15. October: A. M. v. d. Berg te Vroeswijk, 25 jaar.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Warmen: J. Drenth te Broek op Langendijk en K. G. v. Lunden te Haarlem-Noord.

Beroepen te:

Grand Rapids (Mich. N.A.): J. W. v. Ree te Barndrecht.

GEREF. GEMEENTEN.

Drietal te:

Tholen: J. D. Barth te Borssele, M. Hegkoop te Utrecht en W. C. Lamain te Leiden.

Beroepen te:

Aagtekerke: M. Hofman te Krabbendijke.

Bedankt voor:

Aagtekerke en Rotterdam: A. de Bois te Dirksland.

NEDERLANDSCHE HERFORMDE KERK.

Drietal te:

Harlem (vac. L. Pool): W. M. A. Kalkman te halwijk aan Zee, J. H. Th. Rappard te Dinteloord en H. W. te Winkel te Saeck.

Beroepen te:

Bergschenhoek: J. E. Uitman, cand. te Zeist. Brandwijk: H. A. de Geus te Huizen (N.H.). Denekamp: H. G. Groenewoud, cand. te Vriezenveen. Donsburg: Dr. G. Ph. v. Itterzon te Alblasdard. Drachten (Evang.): H. v. d. Linde te Klovenkerke. Groede (toez.): M. J. C. Visser te West-Terschelling. Langweer: J. W. Noleboom te Aagtekerke. Lekkerkerk: H. v. Dijk te Schagen. Marum: B. Bolt te Oostwold. Schellumen: A. v. Griethuyzen te Zuid-Beijerland. Soest (vac. J. C. W. Kruisshoop): A. v. Willigen te 's-Graveland-Capelle. Steenwijkerwold: B. S. Dijkstra te Harwich. Wijngaarden: J. G. Abbringh, cand. te Groningen.

Aangenomen naar:

Kielwindeweer: W. A. Wasch, Oost-Ind. pred. met verlof to Den Haag. Moerapelle: J. E. Uitman, cand. te Zeist.

Bedankt voor:

Bergschenhoek, Hoornaar, Kockengen, Linschoten, Sluipwijk en Zegveld (toez.): J. E. Uitman, cand. te Zeist. Den Boemel: J. Enkelaar te Ouderkerk a. d. IJssel. Garip: Th. Hellinga te Dantumaawoude. Goudak: B. Bateman te Barneveld. Groot-Ammer: W. L. Mulder te Voorthuizen. IJseke (toez.): H. S. v. Rips te Hooge Zwaluwe. Opheusden: J. v. Amstel te Putten a. d. Veluwe. Putten a. d. Veluwe (toez.): B. G. C. Steenbeek te Wierden. Renswoude: W. Rijnburger te Polsbroek. Sonmeisdijk: J. Enkelaar te Ouderkerk a. d. IJssel. Velsen: C. E. A. J. Gerrits te 's-Graveland.

Intrede te:

Giesendam-Nederhardinveld: J. Haring. Tekst Jer. 21:8. Mijnsheerland: A. J. Westra Hoeksema. Tekst Jes. 51:10. Vreewijk (Rotterdam): Joh. H. H. v. Boen. Tekst Zach. 6:6.

Afscheid van:

Kampen: A. v. d. Kooy. Tekst Pred. 12:13 en 14. Lage Zwaluwe: J. Baarslag. Tekst Jes. 50:10.

CORRESPONDENTIE.

Herinnering.

8 October a.s. wordt gedisponeerd over het abonnementsgeld voor den termijn 1 October 1930-31 Maart 1931 (ad f2.50 + 15 cts dispositiekosten).

In verband hiermede verzoeken wij onzen abonne's, die er de voorkeur aan geven het bedrag te remitteren, dit vóór genoemden datum te willen doen. (Postrekening 36000).

DE UITGEVERS.

VELPSCHE MELKINRICHTING

Beekhuizerlaan - Telefoon 462
VELP

Levert prima
MELK en MELKPRODUCTEN

CENTRALE VERWARMING WARMWATERVOORZIENING

C. VAN DER MEIJ
ROELOF HARTSTRAAT 12
TELEFOON 25818
AMSTERDAM

J. J. EBMEIJER

ANNO 1743
HOOGENDAM 1 - ZAANDAM
Telef. 22

WIJNEN - GEDISTILLEERD
Advocaat - Limonades

J. C. VAN SOELEN

Witte de Withstr. 3, Amsterdam
Telefoon 82901

Verhuizingen en transporten
van en naar alle plaatsen
tegen concurrerende prijzen
onder alle garantie.

ANTON VISSER, Den Haag

Telefoon 15058
Schoolstr. 4a, naast de vishanken

LUXE VISCHBAKKERIJ.
Altijd versch Vischgebak.
Bel. aanbev.

Boek- en Kantoorboekhandel

MOLUKKENSTRAAT 29
AMSTERDAM
Telefoon 51329

Beleefd aanbevelend,
J. L. v. d. Halm,

VOOR DE JONGELINGSVERENIGING

Het Vereenigingsleven
in de 50e eeuw
tweede druk

SAKENSpraak voor 12 Pers.
Prijs f0.30 - per 12 exx. f3.-

Verkrijgbaar bij den boek-
handel en bij de uitgevers
Oosterbaan & Le Coindre - Goes

ANTON BACH, Amsterdam

Johannes Verhulststraat 107
Tel. 28597, Gem. Giro B 3038

Aardappelen - Groenten
Binnen- en Buitenlandsch Fruit,
Primeurs - Conserven van
Hoogenstraten en Hero.

J. RIKKOERT

Thomsonlaan 53 - DEN HAAG
Telefoon 90583.

Paraplu's
Specialiteit in Wandelstokken
Overtrekken en Repareeren

Meubelmakerij Stoffeerdery

Rotterdam H. KAPTEIN Tel. 43885
Blommersdijkseelaan 34b

Complete Meubelering, ook volgens tekening
Reparatie aan alle Meubelen
Vraagt prijs. Bestelt eigen werk

MAGAZIJN VAN JUWEELEN Goud, ZILVERWERKEN EN HORLOGES

J. L. BERNHARDI
Vlamingstraat 11 - Tel. 12571

's-GRAVENHAGE.
Reparatiën spoedig en billijk

Amsterdam

Drinklaan 89

Wij maken
mogelijke
onberispelij
tegen
Beleed aan

BR

ROLFILMCA

9/10 m. 17.5

FOTO -

Spul 8 - AM

F. V.

COMESTIBLES

Emmastraat

Telefoon 72

Maand-

met

Onze om

kwaliteit en

Primeurs

P.

Handel

Groen

Tel

Ruysd

An

B. K.

CO

MEU

VEERSTRA

HI

PO

Repa

voor Ta

Bodder

Santpoort

en

Tel

Het be

Levert uit

Electri

Aanbevel

Amerika

DIAMANT

met Koge

Hollands

Afd. Hu

Schieda

boek W

Telef

R

Kantoor

alle H

IS

RAK

KANT